

**ZAŠTO NAM JE
POTREBAN FORUM
O PLANIRANJU
KADROVA U
ISLAMSKOJ
ZAJEDNICI**

Meho ŠLJIVO

Redakcija časopisa Novi Muallim u okviru svojih redovnih aktivnosti prije nekoliko mjeseci pokrenula je prikupljanje podataka o broju studenata koji su okončali studij na Visokim obrazovnim ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

U saradnji sa Sekretarijatima Visokih obrazovnih ustanova prikupljeni su neki bitni pokazatelji o tome koja stručna zvanja proizvodimo na našim fakultetima. Na osnovu prikupljenih i statistički obrađenih podataka moguće je preciznije i transparentnije utvrditi nekoliko bitnih činilaca relevantnih za pravovremeno planiranje kadrova i njihovo zapošljavanje u strukturama Islamske zajednice.

Odgovorni ljudi u Islamskoj zajednici kao i naši čitaoci imaju priliku da na jednom mjestu steknu uvid i potrebne informacije o sljedećim pokazateljima

- a) koje zvanje stječu diplomirani studenti naših visokoobrazovnih ustanova
- b) koliko godina traje studij
- c) broj redovnih i vanredno upisanih u posljednjih pet godina
- d) koji smjerovi se izučavaju na visokoobrazovnim ustanovama
- e) koliki je broj diplomiranih studenata posljednjih godina

U drugom dijelu našeg istraživanja pokušali smo ustanoviti realne i objektivne potrebe za stručnim kadrom u našim postojećim džematima.

Izvjestaji iz medžlisa koji su stigli na adresu našeg časopisa sadrže sljedeće podatke:

- a) broj popunjenih džemata sa imamima u stalnom radnom odnosu
- b) broj djelomično popunjenih džemata-imami u honorarnom radnom odnosu
- c) broj povremeno angažiranih imama
- d) broj nepopunjenih džemata
- e) broj novoizgrađenih muslimanskih naselja koji nemaju oformljen džemat
- f) broj postojećih aktivnih džemata u kojima bi realno i prema veličini džemata, obimu poslova, materijalnim mogućnostima mogao da se angažira još jedan imam
- g) broj džemata koji bi u narednom periodu mogli nastati usljed teritorijalnog širenja i osnivanja novih naselja
- h) broj džemata koji bi se realno usljed migracije stanovništva mogli „ugasiti“

Sa namjerom da otvorimo pitanje o strateškom i osmišljenom projektu obrazovanja i planiranja kadrova u Islamskoj zajednici zatražili smo mišljenje kompetentnih i odgovornih ljudi.

U ovom Forumu pišu rukovodilac Vjersko-prosvjetne službe Rijaseta islamske zajednice u Bosni i Hercegovini prof. Muharem Omerdić i predsjednik Saborske komisije za odgoj i obrazovanje prof. Džemaludin Latić.

U Forum smo uvrstili i veoma inspirativan tekst o ovoj temi prof. Enesa Karića koji je ranije objavljen u Preporodu, kao i analitičan i informativan tekst o statusu, ulozi i poziciji teologinja u našem društvu.

Ovom prilikom pozivamo sve naše imame, glavne imame, muderise, profesore fakulteta i ostale uposlene u Islamskoj zajednici da u narednom izdanju časopisa Novi Muallim iznesu svoj stav o tome šta podrazumijevamo pod pojmom „planiranje kadrova“, kakve su naše konkretne potrebe za stručnim kadrovima i realne mogućnosti njihovog adekvatnog zapošljavanja.

Redakcija časopisa Novi Muallim ovom prilikom iskreno se zahvaljuje onim pojedincima i službama koji su aktivno sudjelovali u ovom istraživanju.

SISTEM ISLAMSKOG OBRAZOVANJA - KOJI I KAKAV (II)?

Dr. Enes KARIĆ

Sažetak

U islamskim informativnim novinama Preporod 1998. godine, prof. dr. Enes Karić objavio je u dva nastavka tekst pod nazivom *Sistem islamskog obrazovanja – koji i kakav?*.

U ovom broju Novog Muallima, donosimo drugi dio tog teksta koji tretira visoko obrazovanje unutar islamske zajednice. Autor se bavi tada aktuelnom problematikom sistemskog uređenja visokog obrazovanja unutar IZ-e BiH, analizirajući podatke iz Izvještaja Rijasetu IZ u BiH iz te godine. U tekstu autor iznosi i nekoliko prijedloga koji su trebali pomoći na podizanju kvaliteta sistemskog uređenja svih visokoobrazovnih institucija kojima je IZ u BiH osnivač, te osvrt na prvu visokoobrazovnu instituciju Islamske zajednice VIŠT, koja je djelovala od 1935. do 1945. godine.

U prosvjetnom sistemu Islamske zajednice danas postoje tri visoko-školske odgojno-obrazovne institucije: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i dvije islamske pedagoške akademije (u Zenici i Bihaću). Osim toga, postoji, i odjeljenje vjeronaučnog smjera na Pedagoškoj akademiji u Mostaru, koji nije u sklopu Iz-e.

Iz tabela koje ovdje donosimo (izvor: najnoviji izvještaj Rijasetu IZ-e) na Fakultetu islamskih nauka u ovoj školskoj godini ima ukupno, redovnih i vanrednih, 373 studenta na četiri godine studija i na dva odsjeka (teološkom i pedagoškom).

Kad je posrijedi Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, iz ovih tabela i podataka zapažamo nekoliko uočljivih tačaka:

- a) veliki, reklo bi se masovni broj studenata za instituciju ovog naslova,
- b) nesrazmjeran broj studenata po godinama, što je posljedica ili malobrojne prolaznosti studenata u anrednu godinu ili se radi o ranijem napuštanju studija. Vjerovatno se radi i o jednom i o drugom. K tome, ukupan broj studenata na Fakultetu islamskih nauka u trendu je porasta.

Fakultet islamskih nauka - Sarajevo					
Godina studija	Teološki odsjek		Pedagoški odsjek		Ukupno studenata
	redovni	vanredni	redovni	vanredni	
I	87	75	35	35	232
II	29	30	20	11	90
III	9	13	6	2	30
IV	2	18	1	-	21
Ukupno	172	136	62	48	373

Islamska pedagoška akademija - Zenica						
Generacija studenata	Školska god.	Status studenta				Ukupno
		diplomirani	redovni	vanredni	ispisani	
I	1993/94.	30		74	10	114
II	1994/95.	15		75	7	97
III	1995/96.	11	29	87	3	130
IV	1996/97.	-	27	51	2	80
V	1997/98.	-	34	40	-	74
Ukupno		56	90	327	22	495

Na Islamskoj pedagoškoj akademiji u Zenici od školske 1993/94. do danas (u pet generacija) školuje se 495 redovnih i vanrednih studenata. Kad je posrijedi Islamska pedagoška akademija u Bihaću, za nju u izvještaju Rijasetu IZ-e nema tabelarnih podataka, samo se veli sljedeće:

„Islamska pedagoška akademija je školske 1997./98. upisala drugu generaciju studenata. Na prvoj godini studija upisano je trideset studenata. Pravo upisa druge godine stekao je 21 student. Školske 1996./97. primljeno je 63, 1997./98. godine 37 vanrednih studenata. Od 63 vanredna studenta njih 25 steklo je pravo upisa druge godine studije.“

To znademo i na temelju jedne rečenice iz ovog Rijasetovog izvještaja gdje se veli da „u školskoj 1997./98. godini na Fakultetu islamskih nauka, studira ukupno 373 studenta, što je za 68 studenata više nego prethodne godine.“ To znači da je prethodne školske godine na Fakultetu islamskih nauka studiralo 305 studenata.

Uzevši u obzir posebno Pedagoški odsjek na Fakultetu islamskih nauka, broj studenata na višim godinama u odnosu na njihov broj na nižim godinama studija gotovo je simboličan.

VIII

Za razliku od Fakulteta islamskih nauka, islamske pedagoške akademije, prema podacima

kojima raspoložemo, imaju, rekao bih, veću prolaznost studenata.

Za Islamsku pedagošku akademiju u Bihaću doslovno se u izvještaju Rijasetu veli: *“Na prvoj godini studija upisano je trideset studenata. Pravo upisa druge godine stekao je 21 student.”* Dakle, na bišćanskoj IPA prolaznost je velika. Štaviše, velika je i kod vanrednih studenata, jer Rijastov izvještaj na istom mjestu veli: *“Od 63 vanredna studenta njih 25 steklo je pravo upisa druge godine studije.”* Dakako, jedno je pitanje prolaznost, a sasvim drugo kriterij kako se do tako velike prolaznosti došlo. Mi na ta pitanja ne znamo odgovoriti jer ne raspoložemo svim relevantnim podacima.

Prostim gledanjem u ove tabele i podatke stječe se dojam (a na dojmu moramo i ostati sve dok ne budemo pred sobom imali cjelovite podatke o studentima i ocjenama te druge relevantne podatke kao što su vannastavni rad studenata, saradnja sa časopisima i listovima, kao i podatke o njihovim završenim srednjim školama) da se na Fakultetu islamskih nauka potroši mnogo predavačkog truda, naročito na prve dvije godine studija, koje su krcate studentima, a onda se s trećom godinom događa veliki prijelom. Broj studenata treće godine FIN-a naglo se smanjuje. Naročito to vrijedi za Pedagoški odsjek.

O ovome bi itekako trebalo razmisliti. Studenti koji napuštaju studij u drugoj i trećoj godini nepovratno su, i bez konačnih rezultata, potrošili dragocjeno vrijeme. Ali nisu potrošili vrijeme i trud samo studenti; moramo gledati i na Fakultet, njegove profesore te nastavno i administrativno osoblje u cjelini. Ipak, naročito je veliki gubitak u onih studenata koji doista i nemaju nikakve šanse da valjano i kako traži plan i program studiraju na Fakultetu islamskih nauka.

Mislimo na one naše studente koji su svršeni raznih zanatskih srednjih škola, srednjih tehničkih škola itd. Naime, sve su to vrijedne škole – ali moramo znati i to da vrijednosti imaju svoje mjesto gdje vrijede, kao što su i medrese vrijedne u svome polju. Sigurno je i da bi svršeni medrese u devedeset posto slučajeva doživjeli neuspjeh ako bi nahrupili u buljucima upisati studij fizike, matematike, medicine..., a ne bi uspjeli naprosto zato što nemaju valjana osnova da takvo što studiraju. Naše iskustvo svjedoči da devedeset procenata ovakvih upisanih studenata (s diplomom kakve srednje ugostiteljske, zanatske ili tehničke škole) na Pedagoški odsjek Fakulteta

islamskih nauka nije došlo ili neće moći doći do završne godine.

Ali ovo su pitanja i područja za razmišljanje koja se tiču svih naših profesora, docenata, predavača, asistenata... kako na Fakultetu islamskih nauka tako i na islamskim pedagoškim akademijama. Naravno, to su pitanja i za sve naše studente, posebno one studente koji se ove naše konstelacije najviše tiču.

Pojedinac na ova pitanja ne može, niti treba, niti je pozvan sam odgovarati. Njegov dojam ne mora uopće biti relevantan. Ali je, svakako, relevantan naš zahtjev da se o ovome povede rasprava. A relevantne su i posljedice kojih u ovom vremenu nismo svjesni.

IX

A sada iznesimo nekoliko prijedloga.

Predlažemo, prvo, da upravu nad Fakultetom islamskih nauka i islamskim pedagoškim akademijama ima isključivo islamska zajednica, u skladu sa normativnim aktima, a ako takvih nema, neka se pokrene procedura da ih Sabor Islamske zajednice donese. *Nama je potreban rektorat i, barem u dalekom načelu, islamski univerzitet kao krovna upravna ili makar upravno-savjetodavna institucija svih naših medresa, naših biblioteka, Fakulteta i islamskih pedagoških akademija.*

Sada Islamska zajednica ne upravlja potpuno svim svojim visokoškolskim institucijama.

Apсурно je da to priznaje i sam izvještaj Rijasetu IZ-e u kojem se za Islamsku pedagošku akademiju u Bihaću kaže sljedeće: *„Odlukom Upravnog odbora ova IPA - Islamska pedagoška akademija, je postala članica univerziteta u Bihaću.“* Prvo, zar može Upravni odbor IPA-a donijeti takvu odluku? *Odmah velimo da ne može.* Ta je odluka sasvim nelegitimna i nelegalna! Osnivač IPA-a je Islamska zajednica i nad njom samo IZ, u skladu s normativnim aktima, ima pravo jurisdikcije. A Sabor Islamske zajednice nije donio nikakvu odluku, niti je ikad raspravljao o udruživanju neke naše visokoškolske institucije u neki univerzitet.

Naravno, ovo ne znači kako mi smatramo da naše visokoškolske institucije Islamske zajednice ne trebaju biti članice jednog ili više univerziteta, naprotiv.

Ali se mora poštovati procedura. Te se naše institucije prije svega moraju same međuse uvezati (s medresama, GH bibliotekom itd.) u neku vrstu „islamskog univerziteta“ ili nečega sličnog, a tek se potom Islamska zajednica mora

pitati da li je i za drugačije udruživanje i opredjeliti koliki dio nadležnosti, to jest koliki dio autonomije, „suvereniteta“, naših visokoškolskih institucija udružuje, odnosno prenosi na neki državni univerzitet, a koliko ne!

Ovako se, malo-pomalo, dovode (ili se dopušta da neko drugi dovede) iste institucije (islamske pedagoške akademije) u neravnopravan položaj premda im je osnivač (Islamska zajednica) isti. Sada s Islamskom pedagoškom akademijom u Bihaću imamo administrativni košmar.

Kako sada stvari stoje, reisu-l-ulema dr. Mustafa ef. Cerić nije nadležan potpisati diplome kao rektor Fakulteta islamskih nauka (a on bi to, po još uvijek važećem statutu FIN-a, trebao činiti), nego će diplome diplomiranim islamskim pedagozima potpisati rektor Univerziteta u Bihaću, gospodin Ismet Kasumagić, inženjer.

Ali, naravno, nisu ovdje posrijedi samo tinta, pera i potpisi, niti reis Cerić ili inženjer Kasumagić! Ovdje je posrijedi daleko dublja stvar, stvar reda, administracije, propisa, autonomije Islamske zajednice. Islamsku pedagošku akademiju u Bihaću osnovala je Islamska zajednica u BiH i dala joj prefiks islamska, i iz toga slijedi da samo Iz može donijeti odluku o stupanju (i načinu stupanja ili istupanja) neke njezine visokoškolske institucije u neki univerzitet i sl.

Iz Rijasetovog izvještaja, osim navedene konstatacije, ne vidi se da je u bihaćkom slučaju službeno odlučivala Islamska zajednica. Ne ulazimo u to da li je ko, i kada, na kakvom neformalnom sijelu klimnuo glavom za ovakvo što.

Predložimo, drugo, da se organizira višednevni susret cjelokupnog nastavnog osoblja ove tri naše visokoškolske institucije. Na tom je skupu potrebno predočiti planove i programe te – naročito – udžbenike po kojima se predaje i nastavno osoblje, predstave javnosti – po kojim to udžbenicima i knjigama rade u nastavi i kako predaju naučne discipline.

K tome, potrebno je organizirati susrete studenata, a naročito je važno organizirati zajedničko testiranje svih studenata.

X

Ovim prijedlogom dotakli smo područje jedinstva (odnosno nejedinstva) „tonaliteta“, „ideologije“ programa, planova, nastave i obrazovanja u našim visokoškolskim institucijama.

O tome nama valja razmišljati zbog toga što znademo da tu imamo problema. U nas su negdje strani humanitarci faktor koji vodi poli-

tiku nastave, a ne Islamska zajednica.

Ovdje bih u svoje ime skromno odao priznanje prof. dr. Omeru Nakičeviću, dekanu Fakulteta islamskih nauka, koji se najodlučnije odupro takvim pokušajima nekih humanitaraca.

U nekim akademijama imamo i velikih kadrovskih problema. Dovoljno je prisjetiti se da u ovom izvještaju Rijasetu stoji kako na Islamskoj pedagoškoj akademiji u Bihaću „rade 3 stalno uposlena profesora i trinaest spoljnih saradnika“. Zar je moguće da jedna institucija valjano funkcioniра ako ima ovakav kadrovski raspored stvari? Potpisnik ovih redaka u takvo što sumnja.

A da je ideologija nastave, njezina programska, nastavna i, zašto ne kazati, mezhepska ujednačenost itekako važna, pokazuje rad jedne naše svijetle, ali nažalost, ugasle institucije VIŠT-a (Više islamske šerijatsko-teološke škole), koja je zapravo imala rang fakulteta. Ovaj fakultet za vrijeme svog kratkotrajnog rada (od 1935. do 1945.) nije upisivao veliki broj studenata (svaka generacija imala je po desetak bruceša), nije imao masovni studij, ali su svršeni VIŠT-a (baš zbog efikasnog ustrojstva nastave te plana i programa koji se u Bosni i Hercegovini pokazao najboljim) u našoj vjerskoj, kulturnoj i političkoj javnosti dali i daju i danas snažan i impresivan pečat.

Potrebno je prisjetiti se samo nekolicine ljudi koji su završili VIŠT, recimo imena iz prve generacije svršenika: Sulejman-Hamdija Alimajstorović, Ćamil Avdić, Hifzija Hasandedić, Mehmed Mujezinović, Ahmed Mulalić, Sirrija Sikirić, Hasan Škapur, hfz. Ibrahim Trebinjac, Husejn Viteškić, zatim druge generacije: Mustafa Busuladžić, Ejub Kabil, Seid Karić, Rešid Hajdarević, Ejub Mehmedović, Musta Mehić, Halid Buljina, Hazim Šabanović, Adem Handžić, Ismet Žunić, zatim iz treće generacije: Kasim Hadžić, Ismet Topalović, Ibrahim Hodžić, Abdulah Čamo itd., te imena iz četvrte generacije: Hasan Bajraktarević, Galib Handžić, Asim Mahmutović, Hasan Redžepagić. U petoj su generaciji imena: Kasim Mašić, Omer Ramić, Seid Prašo, Salih Šabanović, a u šestoj su svršeni: Mehmed Merzić, Muhamed Mujić te hafiz Mahmud ef. Traljić (kojemu se za ova imena svršenika VIŠT-a najtoplije zahvaljujemo).

Danas mi moramo priznati da su VIŠTOVCI ostavili i ostavljaju iza sebe hvale vrijedan primjere visoke učenosti i inetelektualnosti, zatim odvažne primjere hrabrosti i bosanskog patriotizma, te tomome knjiga i hiljade članaka

iz islamistike, filozofije, teologije, filologije itd. Zašto je VIŠT mogao ostaviti i zašto ostavlja tako dubok trag u vjerskom radu, nauci i kulturi, trag, kojim bi se i brojniji narodi od Bošnjaka morali ponositi?

Zato što je VIŠT imao dobar program, dobru organizaciju, te što je imao odabrane i brojem male generacije studenata koje je profesor na času znao po imenima i prezimenima, s kojima su profesori mogli intezivno raditi.

Na VIŠT-u nije bilo besplodnih rasprava o bradama, profesori nisu nudili ideologiziranu nastavu. Nudili su i predavali nauku i tražili da se na ispitima znade. Osim toga, studenti VIŠT-a nisu promovirali kojekakve turove, niti su gradovima Bosne šetali i uhodavali kojekakve vrste gaća i čalmi!

Na narodni preporod nije se gledalo kroz vizuru gaća, jer iz gaća nikada nije uslijedio narodni preporod. Preporod može uslijediti samo radom (raz)uma kao Božijeg dara koji se napaja Objavom. Osim toga, na VIŠT-u se nije dovodio u pitanje autoritet bosanske uleme, čiji su pripadnici ovdje već pola milenija nudili ispravnu i za Bosni i Hercegovinu i njezin evropski kontekst najbolju interpretaciju islama. U najnovijem vremenu VIŠT je takvu interpretaciju snažno afirmirao.

Privodeći kraju ovaj naš osvrt na islamsko obrazovanje u nas kažimo i to da se sada ne vide sve posljedice naše nesređenosti u obrazovanju. Te će se posljedice vidjeti tek za desetakdvadeset godina. Teško tadašnjoj Islamskoj zajednici i teško tadašnjem reisu-l-ulemi!

Summary

SYSTEM OF ISLAMIC EDUCATION – WHICH AND WHAT KIND (II)?

Prof. Dr. Enes Karic

In 1988 professor Dr. Enes Karic published a two-part text in the Islamic informative newspaper Preporod entitled System of Islamic Education – Which and What Kind?

In this issue of the New Muallim, we bring you the second part of that text which discusses higher education within the Islamic Community.

The author concerns himself with the then current issues of organizing the higher education system within the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina by analyzing the information from that year's Report by the Riyasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina.

In his text the author presents several proposals which could help increase the quality of the systematic organization of all the higher-educational institutions founded by the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina, and takes a look at the Higher Islamic Sharia-Theological School, the first institution of higher education of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina which operated from 1935 to 1945.

الموجز

نظام التعليم الإسلامي – نوعه وكنهه (٢)؟

أ. د. أنس كاريتش

نشر الأستاذ الدكتور أنس كاريتش في صحيفة «بريبورود – البعث الإسلامي» سنة ١٩٩٨ مقالا بعنوان « نظام التعليم الإسلامي – نوعه وكنهه». وقد نشر هذا المقال في جزأين متتاليتين.

وها نحن في هذا العدد من مجلة «المعلم الجديد» ننشر الجزء الثاني من ذلك المقال. والذي يناقش التعليم العالي داخل المشيخة الإسلامية.

لقد اشتغل الكاتب في قضية التنظيم المنهجي للتعليم العالي داخل المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. محللا البيانات الواردة في تقرير رئاسة المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك لذلك العام.

وقدم الكاتب في مقاله عدة اقتراحات. كان من المفروض لها أن تساعد في النهوض بجودة التنظيم المنهجي لكافة مؤسسات التعليم العالي التي أسستها المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. مع التفاتة إلى أول مؤسسة تعليمية عالية تابعة للمشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك. والتي عملت في الفترة من ١٩٣٥ إلى ١٩٤٥.

KADROVI I KADROVSKA PITANJA U IZ U BIH

Muharem OMERDIĆ

ALLAHSELAMET!

dr. Džemaludin LATIĆ

Nakon Drugog svjetskog rata Islamska zajednica u tadašnjoj državi, pa i u BiH, skoro je ostala bez svog vjerskog kadra. Situacija je bila alarmantna. Malobrojni visokostručni kadar je došao pod udar novih vlasti. Jedan dio njih je procesuiran i osuđen na dugogodišnje zatvorske kazne, neki su ubijeni, a ostali su otišli u razne državne službe.

Kadije su, također uposlenje potražili u državnim institucijama i preduzećima. Džemati su bili osirotili, tako da su rijetki imami bili sa završenom medresom. Dolazak novih svršenika jedine nezatvorene medrese, Gazi Husrev-begove, bio je nedovoljan, tako da je tadašnje rukovodstvo Islamske zajednice bilo prisiljeno da organizira imamske ispite za sve one koji su imali po razred-dva medrese. Sedamdesetih godina prošlog vijeka oformljen je jednogodišnji imamski kurs da bi se koliko-toliko umanjila potreba za imamima u džematima. Uz gazinovce, oni su bili profil imamskog kadra Islamske zajednice u BiH.

Sa odlaskom na studije na univerzitetu u islamske zemlje i otvaranjem Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu, ukazivala se nada da će biti bolje. Međutim, ni s te strane, do današnjeg dana Islamska zajednica u BiH nije dobila ono što joj treba. Na tom putu su učinjeni značajni rezultati.

Ratni i poratni period

Treba imati na umu da je BiH prošla kroz rat i da je Islamskoj zajednici ubijeno 11% njezinog imamskog kadra od broja koliko ga je imala pred agresiju 1992. godine. Više od 100 imama su prošli kroz konc-logore.

Od posljedica tortura i drugih ratnih stradanja umrlo je više imama iako još nisu bili ušli u doba starosti. Dio njih je penzionisan, a dio je otišao izvan Bosne, bilo da vrši imamsku dužnost u nekom od džemata u dijaspori (oko 200) ili su potpuno napustili službu iz nekog od razloga.

Tokom agresije na BiH otvoreno je pet medresa u BiH, pored Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu i dva fakulteta, pored FIN-a. Ove ustanove su dio postojećih kadrova angažirale za svoje potrebe, bilo iz reda imama ili iz reda svršenika domaćih ili inozemnih fakulteta.

Vjeronaučni kadar

Islamska zajednica u BiH postigla je značajan rezultat u rješavanju pitanja vjeroučiteljskog kadra u državnim osnovnim i srednjim školama. Ako se zna da su imami u ratnim i neposrednim poratnim godinama vršili poslove imama i vjeroučitelja, čije opterećenje je bilo teško nositi, a gubilo se i na kvalitetu na oba radna mjesta, nužna su bila nova rješenja.

Otvaranjem dvije islamske pedagoške akademije, u Zenici i Bihaću, potom podizanjem njihovog ranga na fakultetski nivo sa tri godine studija, otvaranjem smjera religijske pedagogije na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu i dvogodišnjeg studija za nastavnike islamske vjeronauke na Nastavnom fakultetu Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, popunjavanje kadrova na poslovima vjeronauke u državnim osnovnim i srednjim školama je relativno brzo riješeno. Naravno, dio imamskog kadra je ostao raditi na poslovima vjeroučitelja, oslobodivši radna mjesta u džematima, a dio vjeroučiteljskog kadra je popunjavan i sa svršenicima FIN-a i sa svršenicima teoloških fakulteta iz islamskog svijeta. Na rečenim zadacima vjeroučitelji ispunjavaju uslove propisane zakonom. Trenutno je na ovim poslovima angažirano 740 vjeroučitelja u profesionalnom radnom odnosu i 100 u honorarnom.

Imamski kadar

U svojim mjerama poboljšanja kadrovske strukture u imamskim poslovima, Rijaset Islamske zajednice je 2008. godine propisao obavezu da svi budući imami koji će se primati u službu moraju imati odgovarajuću fakultetsku spremu. Zatečeni mlađi imami na važnijim mjestima dobili su zaduženje da u propisanom roku završe fakultet, a ako taj uvjet ne ispune, biće premješteni na druga, niža, radna mjesta.

Rijaset je, također, u ovome pravcu preduzeo mjeru onemogućavanja daljnog upošljavanja svršenicima medresa bez završenog odgovarajućeg fakulteta.

Svršenicima medresa koji žele da budu imami i koji su zatečeni u službi, a nemaju završen fakultet, data je mogućnost da studiraju na novom smjeru u trogodišnjem trajanju na odsjeku za imame na FIN-u u Sarajevu. Značajan broj imama uz rad studiraju na smjeru za imame, hatibe i muallime, a ima i zadovoljavajući broj re-

dovnih studenata. Svršenici i sa dva druga smjera na FIN-u, također, svoje uposlenje u najvećoj mjeri traže u imamskoj službi.

Planiranje i praćenje kadrovskih pitanja u IZ u BiH

Islamska zajednica je otvorila svoje visokoškolske ustanove s ciljem da joj obrazuje potrebne kadrove.

Rijaset prati kadrovske potrebe preko svojih službi i ureda muftija, te direkcija medresa i dekanata fakulteta. Dakle, to praćenje se odnosi na odgojno-obrazovne ustanove, administrativne institucije, urede i službe, džemate, vjeroučiteljski kadar u državnim školama. Svoje potrebe prenosi na znanje i zadatak fakultetima.

S obzirom da su i dalje veće potrebe IZ nego mogućnosti, fakultetima nisu propisana ograničenja broja upisa studenata. U medresama su data ograničenja broja upisa novih učenika/ca. Propisana su pravila upošljavanja putem konkursa i to se, uglavnom, provodi. Na konkurs se javlja više kandidata, od kojih neki kandidati već imaju posao. Ovim se postiže fleksibilnost i mogućnost izbora boljih kandidata.

Kadrovska politiku u okviru Islamske zajednice vodi Rijaset IZ u BiH, a potrebe za kadrovima iskazuju organi i ustanove Islamske zajednice kao poslodavci.

Rijaset podnosi godišnji izvještaj o svome radu Saboru IZ-e u BiH gdje se nalaze detaljni podaci i o ovim pitanjima. Posebno su značajni statistički podaci i njihova usporedba prethodne i izvještajne godine.

Također, Sabor IZ-e ima svoje dvije komisije koje se bave ovim pitanjima. Na ova dva nivoa se određuje i donosi strategija o ovim pitanjima.

Da bi se vidio iskorak u ovome segmentu rada IZ-e, može se ilustrirati usporedbom stanja stručnosti imamskog kadra iz 1999. i iz 2008. godine:

- 1999. u 1059 džemata bili su uposleni imami sa sljedećom stručnom spremom: NSS 16%, SSS 70%, VŠS 6% (ili 59) i VSS 8% (ili 90);
- 2008. ima 1385 džemata (+30%): sa NSS 3%, sa SSS 67%, sa VŠS 9% (ili 130) i VSS 21% (ili 306).

Mogućnosti upošljavanja

Islamska zajednica u BiH nije poslodavac. Poslodavci unutar Islamske zajednice su njezini organi i ustanove koji imaju status pravnog lica kod kojih se, u skladu sa pozitivnim propisima IZ-e u BiH, zasniva radni odnos i ostvaruju prava, obaveze i dužnosti iz rada i po osnovu rada.

Hiperprodukcije kadrova u IZ-i nema i neće je još biti. Ukoliko se bude poštovalo da jedna osoba pokriva jedno radno mjesto i da se u sve džemate preko 300 domaćinstava, pored imama, primi u profesionalni radni odnos i jedna muallima sa fakultetskom spremom, potreba za kadrovima će biti još veća.

Studenti iz BiH na teološkim fakultetima u islamskim zemljama

Islamska zajednica ima potpisane protokole sa Al-Azharom u Egiptu i Diyanetom Islamske zajednice u Turskoj.

Od 1996. do 2008. akademske godine na Al-Azharovim fakultetima je diplomiralo 65 studenata iz BiH. Trenutno je na studijama 43 i na postdiplomskim 4.

U Turskoj na tri univerziteta (Konja, Kayseri i Bursa) trenutno studira 20 studenata iz BiH. Osam njih je na postdiplomskim studijama. Iz ratnog i poratnog perioda također ih je u ovoj zemlji diplomiralo više od 10. Iz BiH na teološkim studijama ima studenata u: Saudijskoj Arabiji, Siriji, Libiji (29), Jemenu (2), Iranu, V. Britaniji i Jordanu. Sa ovim univerzitetima još ne postoje protokoli o suradnji. Na putu je ostvarivanje zvaničnih kontakata sa univerzitetima u Libiji i Jemenu u cilju suradnje na ovome planu.

Islamska zajednica u BiH ne preuzima obavezu upošljavanja onih svršenika inozemnih fakulteta koji su na studije otišli mimo dogovora sa Rijasetom IZ-e. Većina njih, posebno u Saudijskoj Arabiji, prije fakulteta nisu završili medresu.

mr. Muharem Omerdić,
Rukovodilac Vjersko-prosvjetne službe
Rijasetu IZ u BiH

U vezi sa pitanjem unaprjeđenja islamske prosvjete i odgoja, prvo pitanje koje se postavlja, kada se posmatra iz ugla saborske Komisije za odgoj i obrazovanje, jeste šta ta komisija i općenito Sabor IZ-e u Bosni i Hercegovini može učiniti na tome planu.

Komisija je – zajedno sa ostalim komisijama Sabora - konstituirana prije godinu dana, a na posljednjoj sjednici mi smo dali nekoliko svojih ocjena i prijedloga. Komisija je svoje prijedloge oblikovala na temelju realnih mogućnosti predlažući Saboru da, kao najviši zakonodavni organ IZ-e, ide korak po korak u njihovoj realizaciji. U tom smislu, najinteresantniji je prijedlog Komisije da Sabor od svih nadležnih institucija IZ-e zatraži njihove planove u vezi sa podizanjem predškolskih, nižih, srednjih ili, eventualno, visokih islamskih obrazovnih ustanova. Ima, naime, prijedloga da se u ovom ili onome muftijstvu, nakon što se izvrši povrat vakufskih zgrada u vlasništvo IZ-e, podigne medresa ili islamska gimnazija ili bošnjačka gimnazija i sl.

Nakon prikupljenih službenih informacija o takvim planovima, Sabor bi donio opći plan razvoja islamskog obrazovnog sistema – od obdaništa do univerziteta. U tom slučaju analizirale bi se potrebe i mogućnosti IZ-e i našeg naroda i odredila najbolja strategija. Ali takav bi cilj – do koga, valjda, Sabor mora doći, čak u sadašnjem mandatu i sastavu – podrazumijevao i analizu rada, dostignuća i slabosti postojećeg obrazovnog sistema. Tu ima nekoliko neriješenih problema, od kojih se ovom autoru slijedeći čine najurgentnijim.

Prvi od njih je Pedagoški odsjek na Fakultetu islamskih nauka, pri čemu mislimo na profiliranje ovog odsjeka nakon što su se u državi osnovala dva islamska pedagoška fakulteta, te na poziciju svršenika ovog odsjeka FIN-a u IZ-i i društvu. Ima tome više godina otkako nekolicina nas na FIN-u tražimo da se to pitanje **sistemski** počne rješavati unutar IZ-e, s tim da je to pitanje, što se tiče Nastavno-naučnog vijeća FIN-a, samo **moralne** naravi, da njega moraju rješavati službe IZ-e čiji je to posao. Nažalost, godine prolaze, naši studenti se snalaze kako stignu, ponegdje su i grubo obespravljivani, itd., a niko da to pitanje počne rješavati. Allah selamet!

Drugo važno pitanje u obrazovnom sistemu IZ-e jeste odnos mekatepske i nastave vjeronauke u osnovnim školama, kao i pitanje donošenja zakona o vjeronauci u srednjim

školama i priprema IZ-e za takav predmet. Sve se to mora urediti zakonskim aktima, ali i za sve se moraju izvršiti potrebne pripreme kako bi i mekatepska nastava i vjeronauka u osnovnim i srednjim školama bile što atraktivnije i kako bi se njima postizala maksimalna svrha. Ovaj autor smatra da su i mekatepska i nastava u osnovnim školama prijeko potrebne našem vjerničkom narodu, ali i da se one moraju izvoditi prema najvišim pedagoškim i didaktičkim standardima, za šta je potreban posebno obrazovan i društveno valjano pozicioniran nastavnički kadar.

Osim općeg i početnog znanja, u mekatepskoj nastavi naše dijete mora da **doživi** islam i stekne osjećaj pripadnosti Ummetu, a na časovima vjeronauke ono treba da stekne i znanje i osjećaj pripadnosti bh. društvu te da svoju vjeru živi bez ikakvoga kompleksa. Kako u osnovnoj, tako i u srednjoj školi, Sabor treba da se čvrsto zalaže za tzv. **inkluzivni** i **konfesionalni** koncept Vjeronauke, što će reći da se na časovima islamske vjeronauke naše dijete podučiti ne samo da živi kao musliman, prihvatajući argumente vjere kao smisao svoga života, ali i da se podučiti ostalim monoteističkim tradicijama koje egzistiraju u našoj zemlji kao i tzv. svjetskim religijama. Takav koncept IZ-a treba da traži i od OHR-a i od ostalih vjerskih zajednica, što će reći, da je IZ-i i većini bošnjačkog naroda u interesu da se svako nemuslimansko dijete ispravno upozna sa učenjima i ciljevima islama kao što će muslimanski vjeroučitelji muslimansku djecu podučavati učenjima i ciljevima ostalih triju monoteističkih vjera.

Pozicija našeg vjeroučitelja u društvu (u školi, zbornici, upravnim odborima i sl.) mora biti rangirana na dostojanstven način, bez ikakve diskriminacije. Nažalost, Komisija za odgoj i obrazovanje posjeduje svjedočenja vjeroučitelja koje sekularni fundamentalisti i komunistički elementi često znaju poniziti i obespraviti. To se ne smije događati u ovoj zemlji!

Naročito je takva tendencija izražena u Distriktu Brčko. Tamo je Ohaerova vlast nametla takve propise roditeljima, đacima i vjeroučiteljima koji nedvosmisleno krše osnovno ljudsko pravo – pravo na vjerovanje i manifestaciju toga vjerovanja. Komisija je zatražila od Sabora da još jednom preispita situaciju u Distriktu Brčkom i da državi i OHR-u predloži mjere kako bi se diskriminacija vjernika i njihove djece u ovom dijelu naše države zaustavila.

Također smo zatražili da se u RS uvedu dva časa islamske vjeronauke za našu djecu u srednjim školama (umjesto dosadašnjeg jednog časa) te da ovaj predmet bude u potpunosti zastupljen za muslimansku djecu koja to žele na čitavoj teritoriji ovog entiteta.

Komisija isto tako traži od nadležnih ministarstava RS da iz svakog udžbenika u kojem se vrijeđaju islam, poslanik Muhammed ili Kur'an i muslimani dotično ministarstvo izbaciti takve sadržaje. Sabor mora naći adekvatan način kako da spriječi vrijeđanje islamskih vrijednosti ne samo u RS nego u čitavoj državi.

Unutar postojećeg obrazovnog sistema postoje jasno uočljive slabosti. Na primjer, na kojim mezhepskim osnovama se održava nastava u našim medresama? Da li su nastavni sadržaji u njima i na islamskim fakultetima u tome smislu ujednačeni?

Ovaj autor je, prilikom donošenja Pravila FIN-a, predlagao da se u njima jasno naznači da se nastava na FIN-u izvodi u skladu sa hanefijskim mezhebom, ali je taj njegov prijedlog odbijen. Podučavati učenike i studente hanefijskome

mezhebu podrazumijeva izbjegavanje mezhepske pristranosti i fanatizma, otvorenost prema ostalim ehl-is- sunnetskim ve'l- džema'atskim mezhebima, ali i očuvanje bh. hanefijske tradicije i njezino uklapanje u moderne obrazovne i društvene tokove.

Nesređenost u ovom polju mogla bi skupo da košta i IZ-u i bošnjački narod.

Za ovo pitanje danas IZ-a nema sluha. Allah selamet!

S druge strane, pedagoški zavodi imaju mnogo ozbiljnih zamjerki kad je riječ o pedagoškom pristupu nastavi u našim medresama i onim srednjim školama čiji je osnivač Sabor IZ-e u Bosni i Hercegovini.

Komisija je tražila od Sabora da organizira stručno vanjsko pedagoško praćenje nastave u medresama i srednjim školama koje je osnovala IZ-a, te učeničku i studentsku anonimnu ali sveobuhvatnu anketu u vezi sa tim.

Neshvatljivo je koga sve IZ-a pušta u razred ili u predavaonicu i neshvatljivo je da se ne vrši nikakav pedagoški nadzor nad nastavom koja je u bilo kakvoj vezi sa islamom i IZ-om.

Allah selamet!

Prof. dr. Džemaludin Latić, predsjednik Saborske komisije za odgoj i obrazovanje

PRILOG: MUALLIMOVO ISTRAŽIVANJE

**VISOKOOBRAZOVNE
USTANOVE IZ-E
I PLANIRANJE
KADROVA ZA
POTREBE IZ-E**

Prilog priredili:
Meho ŠLJIVO
Rifat FETIĆ
Senada TAHIROVIĆ

Redakcija časopisa Novi Muallim u tekstu koji slijedi, na osnovu dostupnih podataka i informacija, donosi pregled stanja u pogledu visokoobrazovanih kadrova koji se kreiraju na visokoškolskim ustanovama kojima je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini osnivač: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, i Islamski pedagoški fakultet u Bihaću.

U prvom dijelu predstavljamo u najkraćem te visokoškolske institucije, dakle njihov kratak historijat i zvanja koja studenti stižu nakon diplomiranja.

U drugom dijelu donosimo podatke o upisanim studentima na fakultete u periodu od 2005. do 2009. godine, te podatke o diplomiranim studentima na spomenutim fakultetima od njihovog osnivanja do 2008. godine, kao i podatke o broju naših diplomiranih studenata na različitim islamskim fakultetima u inozemstvu. Podatke koje smo koristili u ovom radu dobili smo ljubaznošću sekretarijata fakulteta iz Bihaća i Zenice. Za Fakultet islamskih nauka u Sarajevu korišteni su materijali Zavoda za statistiku FBiH, a za diplomante iz inozemstva koristili smo podatke iz VPS Rijasetu IZ-e u BiH. Zahvaljujemo se glavnim imamima koji su se uključili u anketu, sekretarijatima medresa u Sarajevu, Tuzli, Visokom i Cazinu, gosp. Amiru Hodžiću (MINA), gđi Mini Pleh (PPZ Sarajevo), i gosp. Samiru Dediću na saradnji.

U trećem dijelu dajemo podatke o trenutnom stanju uposlenih svršnika naših fakulteta unutar islamske zajednice i to na uzorku od 17 medžlisa, kao i podatke o trenutnom stanju uposlenih svršnika Fakulteta u školama na području vjeronauke. Naime, za ovaj tekst uradili smo i istraživanje na terenu, konkretno u medžlisima IZ o budućim mogućim potrebama za visokoobrazovanim kadrovima. Od ukupnog broja medžlisa uzorak za ovo istraživanje je 19,1%, a anketiranje je obuhvatilo od ukupnog broja imama 26,7%. U ovom dijelu donosimo i moguću projekciju potreba i ponude visokoobrazovanih kadrova u naredne četiri godine.

Uz ovaj rad donosimo i Prilog koji se bavi upisnom politikom na visokoškolskim institucijama u FBiH.

I.

1. FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA

Fakultet islamskih nauka u Sarajevu osnovan je na temelju odluka Vrhovnog sabora i Vrhovnog islamskog starješinstva Islamske zajednice u SFRJ 1977. godine. Danas je u okviru dodiplomskog studija moguće studirati na tri studijska odsjeka, jer je u akademskoj 1992/1993. godini već postojećem teološkom odsjeku dodat i pedagoški, a 2004/2005. i smjer za imame hatibe i muallime. Dodiplomski studij traje osam semestara.

TEOLOŠKI SMJER (USULU-D-DIN) je studijski odsjek koji omogućava studentima stručno obrazovanje u islamskim naukama te uvođenje u naučno istraživanje u toj oblasti. Diplomirani studenti stižu diplomu prvog akademskog nivoa i stižu zvanje: *profesor islamske teologije*.

SMJER RELIGIJSKE PEDAGOGIJE (ET-TERBIJETU-D-DINIJE) je studijski odsjek koji omogućava studentima stručno obrazovanje u oblasti religijske pedagogije te uvođenje u naučno istraživanje u toj oblasti. Diplomirani studenti stižu diplomu prvog akademskog nivoa i stižu zvanje: *profesor islamske pedagogije*.

SMJER ZA IMAME, HATIBE I MUALLIME - je studijski odsjek koji omogućava studentima stručno obrazovanje u oblasti islamskih nauka, sa posebnim naglaskom na vještine i neophodna znanja za obavljanje imamske, hatibske i muallimske službe u IZ BiH. Diplomirani studenti stižu diplomu prvog akademskog nivoa i zvanje *diplomirani imam, hatib i muallim*.

2. ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U ZENICI

Današnji Islamski pedagoški fakultet u Zenici je osnovan u augustu 1993. godine Odlukom Sabora Islamske zajednice Bosne i Hercegovine br. 6/93, od 28.08.1993. godine kao islamska pedagoška akademija u Zenici. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta FBiH, nakon neposrednog uvida u ispunjenje uvjeta za početak rada Akademije, donijelo je Rješenje br. 03-612-5800/94, na osnovu kojeg

Islamska pedagoška akademija u Zenici može vršiti obrazovanje studenata koji će u dvogodišnjem trajanju nastavno-naučnog procesa sticati stručni naziv *nastavnik Islamske vjeronauke*. 2004. godine potpisan je ugovor o priključenju Islamske pedagoške akademije u Zenici u Univerzitet u Zenici. Od 2005. godine akademija je prerasla u fakultet i njen sadašnji naziv je Islamski pedagoški fakultet. Danas je na ovom fakultetu moguće studirati na tri studijska odsjeka i to: Odsjeku za islamsku vjeronauku, te odsjeku za socijalnu pedagogiju, Odsjek za predškolski odgoj i obrazovanje. Završetkom ovog studija stiče se diploma visoke stručne spreme (bachelor) uz naznaku struke.

ODSJEK ZA ISLAMSKU VJERONAUKU - Student koji završi studij na Odsjeku za islamsku vjeronauku stiče zvanje *profesor islamske vjeronauke*. Do 2004/2005. na ovom odsjeku u dvogodišnjem studiju obrazovani su kadrovi sa zvanjem *nastavnik islamske vjeronauke*.

ODSJEK ZA SOCIJALNU PEDAGOGIJU egzistira od akademske 2005/06. godine. Nakon završetka studija svršeni su zvanje *diplomirani socijalni pedagog*.

ODSJEK ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE je najmlađi odsjek na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici. Osnovan je školske 2008/2009. i trenutno je na ovom odsjeku prva generacija studenata. Nakon završetka ovog studija diplomirani studenti steći će zvanje *Profesor/profesorica predškolskog odgoja*.

3. ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU

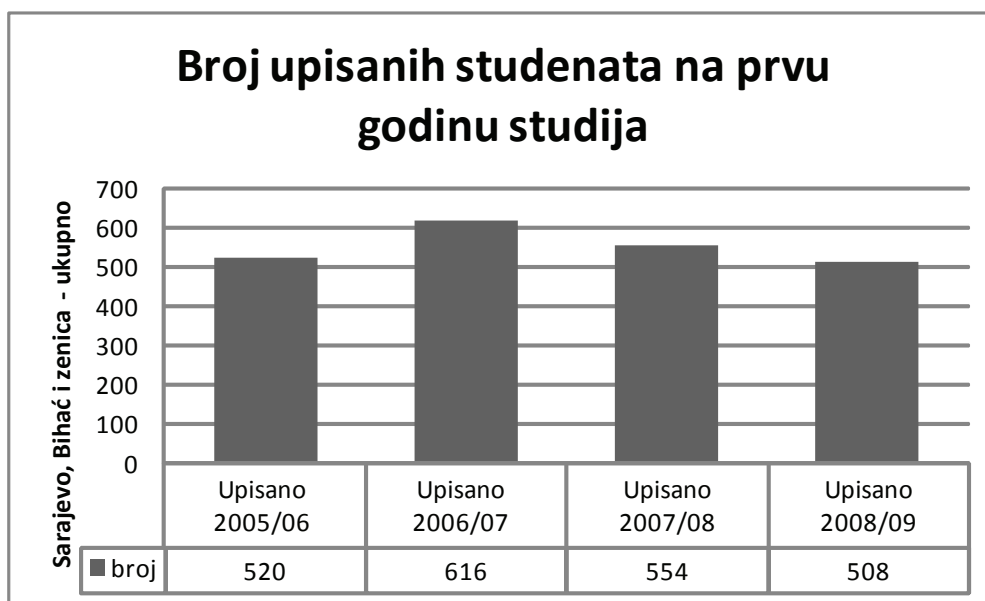
Sabor IZ-e u BiH je 25.12.1995. godine donio odluku o osnivanju Islamske pedagoške akademije u Bihaću. Ovaj fakultet je kao akademija pridružen Univerzitetu u Bihaću 30.06.1997. Islamska pedagoška akademija je 25.08.2006. godine odlukom Sabora transformisana u Islamski pedagoški fakultet, i danas je na ovom fakultetu moguće studirati na odsjeku islamske vjeronauke. Studij traje šest semestara, a nakon završetka studija diplomci stiču zvanje *profesor islamske vjeronauke*.

II

PREGLED UPISANIH NA FAKULTETE

BROJ UPISANIH STUDENATA U PRVU GODINU STUDIJA NA TRI FAKULTETA (FIN U SARAJEVU, IPF ZENICA I IPF BIHAĆ) U ČETIRI AKADEMSKE GODINE (05/06, 06/07, 07/08, 08/09)¹

A) GRAFIČKI PRIKAZ – UKUPAN BROJ:

¹ Informacija o upisnoj politici na visokoškolskim ustanovama u F BiH i usklađivanje sa potrebama tržišta rada Federalnog ministarstva obrazovanje i nauke, sektor za visoko obrazovanje, nauke i tehnologiju iz 2009. godine; str. 6, 11, 13; preuzeto sa http://www.fmon.gov.ba/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=16&Itemid=131

B) TABELARNI PRIKAZ – POJEDINAČNO PO FAKULTETIMA²:

NAZIV	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA U SARAJEVU	233	350	369	313
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET ZENICA	226	206	127	135 - planirano
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU	61	60	58	60 - planirano
UKUPNO:	520	616	554	508

C) DETALJNI PREGLED UPISANIH STUDENATA NA FAKULTETIMA 2007/08 (FIN U SARAJEVU, IPF ZENICA I IPF BIHAĆ)³

FAKULTETI	PREGLED UPISANIH STUDENATA NA FAKULTETIMA 2007-08 (FIN U SARAJEVU, ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTETI U BIHAĆU I ZENICI)							
	UKUPNO	ŽENE	REDOVNI		OD TOGA PRVA GODINA			
			UKUPNO	ŽENE	UKUPNO	ŽENE	REDOVNI	ŽENE
FIN U SARAJEVU	629	135	227	74	369	55	107	29
IPF (ZENICA I BIHAĆ)	528	277	280	168	185	97	111	62

D) PLANIRANE KVOTE UPISANIH U PRVU GODINU STUDIJA I REALIZACIJA ZA PERIOD ČETIRI AKADEMSKE GODINA OD 2005. DO 2008.⁴

FAKULTET	Akademska godina 2005/06			Akademska godina 2006/07			Akademska godina 2007/08			Akademska godina 2008/09		
	Plan	Realizacija	%	Plan	Realizacija	%	Plan	Realizacija	%	Plan	Realizacija	%
IPF U ZENICI	-	226	-	140	206	147,14%	110	127	115,45%	135	-	-
IPF U BIHAĆU	50	61	122%	60	60	100%	60	58	96,67%	60	-	-
FIN U SARAJEVU		233			350			369		160	313	195%

² Isto

³ Statistički godišnjak/ljetopis 2008. Federalnog zavoda za statistiku, str. 292- 293, preuzeto sa <http://www.fzs.ba/god2008/GODISNJAK%202008.pdf>

⁴ Informacija o upisnoj politici na visokoškolskim ustanovama u F BiH i usklađivanje sa potrebama tržišta rada Federalnog ministarstva obrazovanje i nauke, sektor za visoko obrazovanje, nauke i tehnologiju iz 2009. godine; za IPF Zenica str. 11; IPF Bihać str. 13; za FIN u Sarajevu podaci iz redakcijske arhive

UKUPNI PREGLED DIPLOMIRANIH STUDENATA NA FAKULTETIMA

1. FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA

A) UKUPAN BROJ DIPLOMIRANIH NA SVIM ODSJECIMA FIN-A OD OSNIVANJA DO 2008. GODINE⁵

PERIOD	1981-1996	1997-2005	2006-2008	UKUPNO
BROJ DIPLOMIRANIH	115	256	163	534

B) DETALJNI PREGLED PREGLED NA SVIM ODSJECIMA FIN-A OD 2001. DO 2007. GODINE⁶

FAKULTET ISLAMSKIH NAUKA U SARAJEVU						
	UKUPNI		REDOVNI		VANREDNI	
	SVEGA	ŽENE	SVEGA	ŽENE	SVEGA	ŽENE
2001	25	9	16	4	9	5
2002	24	12	8	4	16	8
2003	32	14	14	9	18	5
2004	68	28	38	13	30	15
2005	65	21	41	12	24	9
2006	44	14	29	10	15	4
2007	40	12	30	11	10	1

2. ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U ZENICI -DODIPLOMSKI STUDIJ⁷

1. Odsjek islamska vjeronauka - *nastavnik islamske vjeronauke od osnivanja do 2004/2005 i od 2004/05 do 2008 diplomirani profesor islamske vjeronauke*

GODINE	MUŠKARACA	ŽENA	UKUPNO
Do 2004/2005	205	198	403(nastavnika)
Do 2008	86	90	176 (profesori)
UKUPNO:			579

2. Odsjek socijalna pedagogija –diplomirani socijalni pedagog

GODINE	MUŠKARACA	ŽENA	UKUPNO
Do 2009	1	12	13
UKUPNO:			13

2. Odsjek za predškolski odgoj i obrazovanje – Profesor/profesorica predškolskog odgoja
Ovaj odsjek je počeo sa radom 2008/2009, i još uvijek nema diplomiranih studenata.

⁵ Podaci prikupljeni iz publicistike

⁶ Statistički godišnjak/ljetopis 2008. Federalnog zavoda za statistiku, str. 292- 293, preuzeto sa <http://www.fzs.ba/god2008/GODISNJAK%202008.pdf>

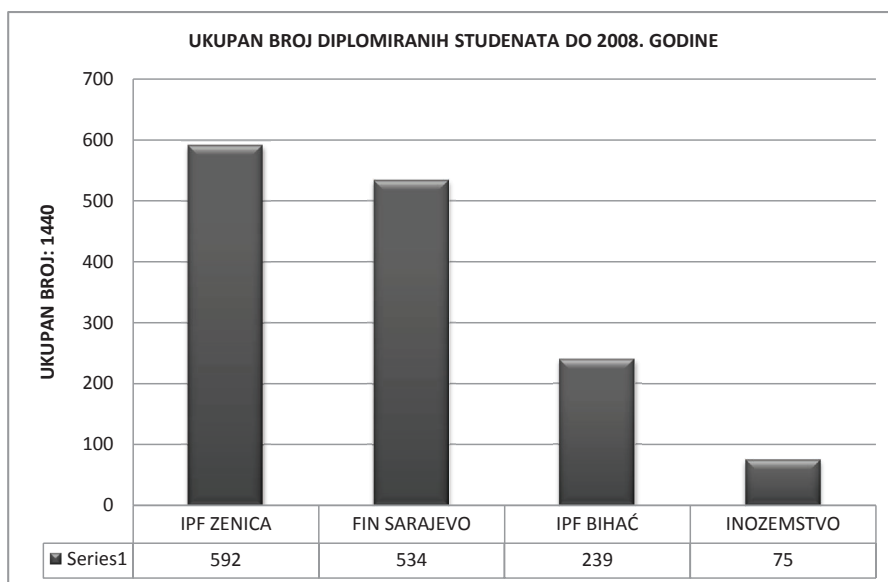
⁷ Podaci iz sekretarijata IPF u Zenici

3. ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU - DODIPLOMSKI STUDIJ⁸

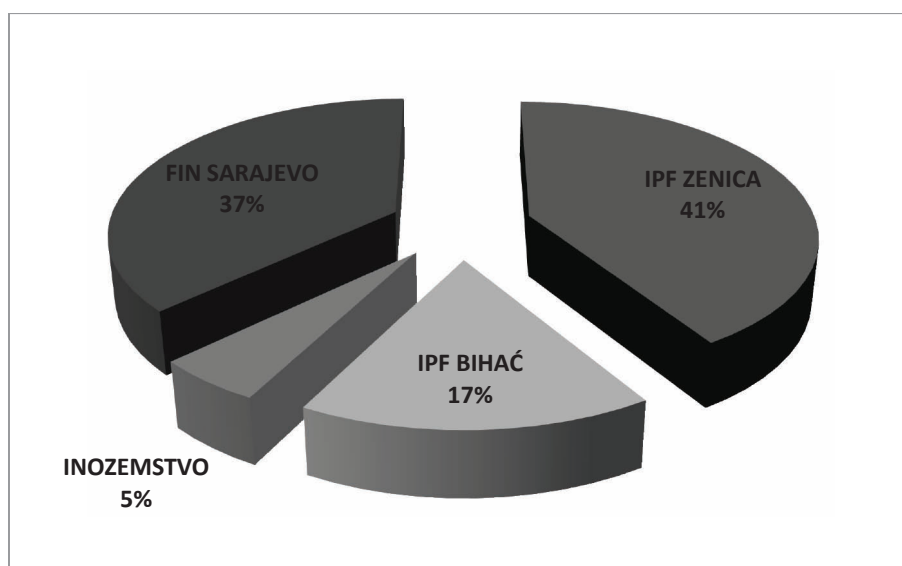
1. Studij islamska vjeronauka – *nastavnik islamske vjeronauke* od osnivanja do reforme (2006.) i *nastavnik islamske vjeronauke* od 2005/2006 do 2008.

GODINE	MUŠKARACA	ŽENA	UKUPNO
Od osnivanja do reforme – VI stepen	116	93	209
Poslije reforme (2005/2006.) do 2008. - VII stepen	27	3	30
UKUPNO:			239

* Od 1996. do 2008. godine ukupan broj diplomiranih na fakultetima islamskog usmjerenja s kojima Rijaset IZ u BiH ima potpisane protokole (Al-Azhar u Egiptu i Diyanet u Turskoj) u inozemstvu iznosi 75. Trenutno ih studira još 98.⁹

GRAFIČKI PRIKAZ UKUPNOG BROJA DIPLOMIRANIH STUDENATA NA FIN-U U SARAJEVU, IPF U ZENICI, IPF U BIHAĆU OD OSNIVANJA DO 2008. I INOZEMSTVU OD 1996. DO 2008. GODINE

PROCENTUALNA ZASTUPLJENOST DIPLOMIRANIH STUDENATA NA FIN-U U SARAJEVU, IPF-U U ZENICI, IPF-U U BIHAĆU OD OSNIVANJA DO 2008. I INOZEMSTVU OD 1996. DO 2008. GODINE

⁸ Podaci iz sekretarijata IPF u Bihaću

⁹ Podaci iz VPS Rijaseta Iz u BiH

III

KADROVI

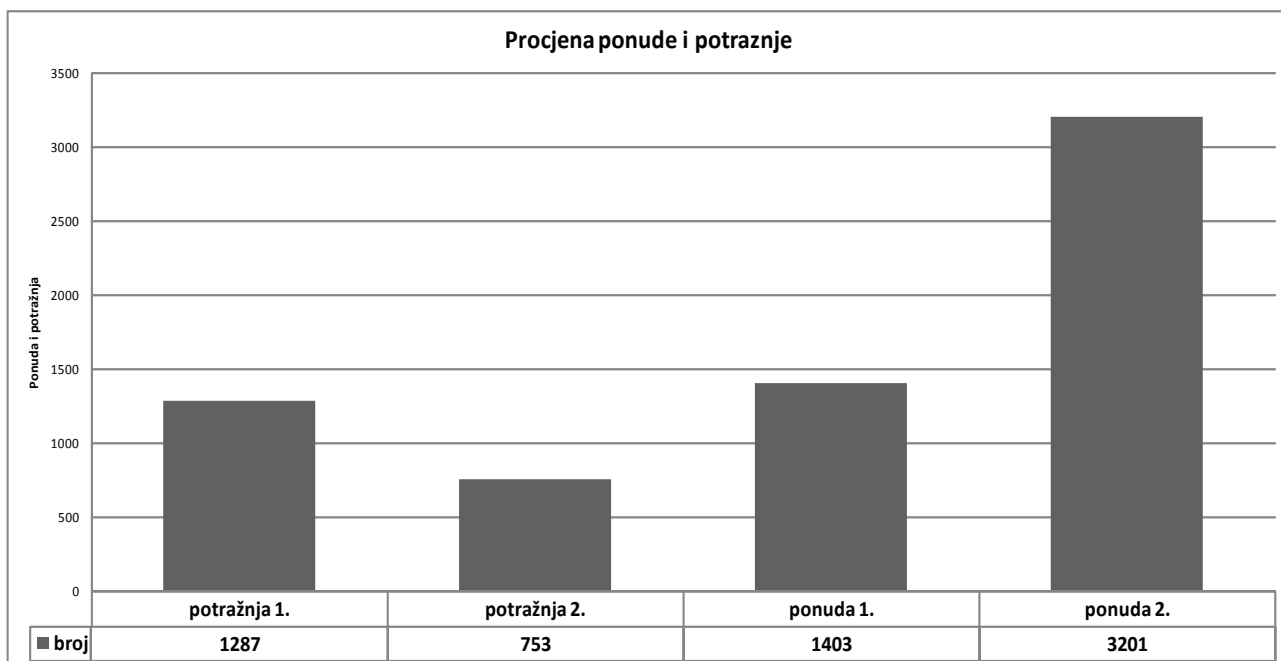
U cijeloj IZ u Bosni i Hercegovini trenutno je uposleno 1093 imama u 1395 džemata, od toga 306 imama ima VSS. U osnovnim i srednjim školama FBiH prema podacima iz 2008. godine uposleno je 873 vjeroučitelja, od toga 694 sa VSS i VŠS.

Osnovne škole	VSS	VŠS	SSS	Ukupno
Profesionalno	177	359	125	661
Honorarno	8	23	49	80
Ukupno	185	382	174	741
Srednje škole	VSS	VŠS	SSS	Ukupno
Profesionalno	62	8	3	73
Honorarno	53	4	2	59
Ukupno	115	12	5	132
Sveukupno	300	394	179	873

TABELA UPOSLENIH
VJEROUČITELJA
2008. GODINE U OS-
NOVNIM I SREDNJIM
ŠKOLAMA

Rezultati ankete provedene u medžlisima o potrebama za novim visokoobrazovanim kadrovima na uzorku 19,1% medžlisa pokazuju da trenutno angažiraju 221 imama u honorarnom radnom odnosu, a da će njihova potreba u narednom periodu biti za 42 stalna uposlenika.

GRAFIKON KOJI POKAZUJE ODNOS PONUDE I POTRAŽNJE NA BERZI RADA U IZ-I ZA NAREDNE ČETIRI GODINE

Potražnja 1.	U pretpostavljenoj mogućoj situaciji da svi uposleni bez VSS budu otpušteni i da za njihove pozicije trebaju novi kvalificirani kadrovi
Potražnja 2.	U pretpostavljenoj mogućoj situaciji da je većina pozicija već popunjena tako da sadašnji uposlenici u međuvremenu steknu zahtijevane kvalifikacije, da sve škole i vrtići u FBiH traže vjeroučitelje, i da svi džemati imaju jednog uposlenog imama
Ponuda 1.	Broj koji će potraživati posao - u pretpostavljenoj mogućoj situaciji da oko 100 studenata diplomirana godišnje sa sva 3 fakulteta (aktualni trend)
Ponuda 2.	Broj koji će potraživati posao - u pretpostavljenoj mogućoj situaciji da svi upisani diplomiraju u približno planiranom roku

PRILOG 2. :**UPISNA POLITIKA I TRŽIŠTE RADA
– OD POTREBA PREKO PLANIRANJA DO
REALIZACIJE¹⁰**

U skladu sa činjenicom da je visoko obrazovanje dio jedinstvenog sistema obrazovanja, na prijedlog Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke Vlada Federacije je usvojila Odluku o standardima i normativima za oblast visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Tim aktom se stvaraju mogućnosti, odnosno obaveze visokoškolskih ustanova u Federaciji Bosne i Hercegovine da se, reformisanjem cjelokupne strukture sistema visokog obrazovanja, uključe u Evropski prostor za visoko obrazovanje u skladu sa Bolonjskom deklaracijom kojom je definisana prekretnica u razvoju evropskog visokog obrazovanja.

Standardi i normativi za oblast visokog obrazovanja imaju za cilj da zajedno sa savremenim nastavnim planovima i programima doprinesu stvaranju uslova da visoko obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine, a time i bosanskohercegovačko visoko obrazovanje, postigne što veću kompatibilnost i jasnu komparativnost u sistemu visokog obrazovanja u Evropi. Time se omogućuje, odnosno daje značajna pomoć povećanju međunarodne konkurentnosti bosanskohercegovačkog, ali i evropskog sistema visokog obrazovanja.

Ovaj akt također doprinosi poboljšanju kvaliteta edukacije i rezultata visokog obrazovanja kao osnovnog preduslova za kompariranje sa evropskim i svjetskim obrazovnim sistemima, odnosno za priznavanje naše diplome u Evropi i svijetu, s ciljem da se ove diplome jednostavnije i uspješnije kompariraju sa odgovarajućim evropskim i svjetskim diplomama.

Standardi i normativi također omogućavaju kvalitetan nadzor nad radom visokoškolskih ustanova u Federaciji Bosne i Hercegovine, što će omogućiti održivost našeg visokog obrazovanja u evropskoj i svjetskoj

¹⁰ Za potrebe ovoga rada prenosimo dio informacija o upisnoj politici u FBiH iz dokumenta:

INFORMACIJA O UPISNOJ POLITICI NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE I USKLADIVANJE SA POTREBAMA TRŽIŠTA RADA, FEDERALNO MINISTARSTVO OBRAZOVANJA I NAUKE SEKTOR ZA VISOKO OBRAZOVANJE, NAUKU I TEHNOLOGIJE

Preuzeto sa http://www.fmon.gov.ba/index2.php?Option=com_docman&task=doc_view&gid=16&Itemid=131

konkurenciji sa još jednim jasnim ciljem, a to je da se povećata mogućnost zapošljavanja onih koji su visoko obrazovanje stekli na visokoškolskim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine

Jedan od novih izazova pred Bosnom i Hercegovinom, a koji je, moglo bi se reći zajednički i za sve članice Bolonjskog procesa je prepoznavanje novih kvalifikacija u smislu zapošljavanja. Naime već u toku 2008. godine su se pojavili prvi diplomanti sa kvalifikacijama stečenim nakon tri godine, odnosno 180 ECTS studijskih bodova. Vlada Federacije je krajem mjeseca marta pustila u parlamentarnu proceduru Prijedlog izmjene Zakona o državnoj službi u Federaciji Bosne i Hercegovine, kako bi se omogućilo i nosiocima visokoškolskih kvalifikacija u trogodišnjem trajanju da lakše pronađu zaposlenje i postanu konkurentni na tržištu rada.

Strategijom razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini 2008-2015 godina, definisani su Strateški pravci za razvoj visokog obrazovanja u BiH sa planom implementacije za period 2008-2015 god., koji su ogledaju kroz slijedeće ciljeve razvoja visokoškolskog obrazovanja :

- implementacija Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini,
- funkcionalna integracija visokoškolskih ustanova,
- tiješnje povezivanje visokog obrazovanja sa naučno-istraživačkim radom,
- mobilnost studenata i nastavnog osoblja,
- uspostavljanje i razvoj sistema praćenja i osiguranja kvaliteta u visokom obrazovanju i
- unapređenje studentskog standarda , povećati upis studenata na 32 %, te u potpunosti implementirati Lisabonsku konvenciju.

3.1. Nedostaci upisne politike

Usvojeni Standardi i normativi mogu poslužiti i prilikom kreiranja upisne politike na visokoškolskim ustanovama. U tom pogledu ovim aktom se utvrđuje optimalni broj redovnih studenata na predavanjima po grupacijama nauka-fakulteta.

U postojećoj strukturi obrazovanja svaako od kantonalnih ministarstava obrazovanja vrši slobodnu procjenu broja studenata (na osnovu prijedloga visokoškolskih ustanova) koji će se upisati na prvu godinu studija. Nažalost,

planiranje visokog obrazovanja i upisne politike u kantonima ne donosi se na osnovu analize upisa studenata u drugim kantonima.

Upisnom politikom nije previše široko razmotrena stopa nezaposlenosti između završenih studenata različitih disciplina, iako bi kantoni i visokoškolske ustanove trebali vršiti opsežne analize potreba tržišta rada i potreba za VSS kadrovima, a ministarstva davati smjernice visokoškolskim ustanovama o sadržaju planova upisa, ili načinu na koji bi trebali vršiti planiranje, naravno, uvažavajući i principe autonomije visokoškolskih ustanova.

Kao što se vidi iz tabela u *dijelu Upis studenata po visokoškolskim ustanovama*, na fakultete neproizvodnih struka upisuje se mnogo veći broj studenata od onog utvrđenog planom upisa, i time stvara suficit neproizvodnih kadrova na tržištu rada.

Iako su neki univerziteti za akademsku 2007./08. godinu kantonalnim vladama prezentirali analizu stanja nezaposlenosti VSS kadrova i u skladu sa njom predložili smanjeni plan upisa, kako se ne bi nastavljao trend obrazovanja kadrova kod kojih je utvrđena hiperprodukcija, vlade nisu prihvatile taj prijedlog i povećana je upisna kvota pozivajući se na socijalnu dimenziju ovog problema. Upisano je dvostruko više studenata od onih koje je predložio univerzitet. Ovo ukazuje na potrebu veće saradnje vladinog sektora i akademske zajednice kako problemi iz domena socijalne politike ne bi nadvladali argumente hiperprodukcije kadrova za koje je kasnije nemoguće naći adekvatno zaposlenje.

Također, nije nam poznato da je bilo koji kanton donio kriterije i mjerila za finansiranje visokog obrazovanja koji bi mogli uticati na planiranje broja upisanih studenata na visokoškolske ustanove.

Dostupne informacije o planiranju visokog obrazovanja i potrebama tržišta rada nisu adekvatne i potrebno ih je kvalitativno unaprijediti. Prema ocjenama Ureda za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, nedovoljno je informacija koje bi pomogle i doprinjele adekvatnom planiranju upisa, podaci u informacijama su statistički nepouzdana i dijelom neusaglašeni. Informacione baze podataka uglavnom ni ne postoje, a i one koje postoje, nisu međusobno povezane, što dodatno komplicira

pristup podacima. Pored toga, ne postoji sveobuhvatna i adekvatna elektronska baza podataka na svim nivoima.

Nisu usklađeni nazivi zanimanja, odnosno stručni nazivi u Federaciji Bosne i Hercegovine između npr. Zakona o stručnom nazivu, Odluke o standardnoj klasifikaciji zanimanja Federacije Bosne i Hercegovine (kao obavezan standard), koju je donijela Vlada Federacije BiH, zvanja koja se dodjeljuju na visokoškolskim ustanovama i evidencijama službi za zapošljavanje. Ovako neusklađeni podaci ne mogu predstavljati adekvatan i pouzdan izvor, a time ni kvalitetne informacije za korištenje, upoređivanje, analizu i planiranje visokog obrazovanja u odnosu na potrebe tržišta rada.

Upravo iz tog razloga Vlada Federacije BiH imenovala je krajem 2008. godine Interresornu radnu grupu za izradu Izmjena i dopuna Odluke o standardnoj klasifikaciji zanimanja u Federaciji BiH. Predlagač izmjena je bio Federalni zavod za statistiku a u radu ove radne grupe su između ostalih učestvovala i dva predstavnika iz Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke. Izmjene i dopune ove Odluke Vlada Federacije BiH je usvojila i objavljene su u „Službenim novinama Federacije BiH“ broj 26 od 15.4.2009. godine Usvajanjem Odluke o izmjeni i dopuni Odluke o standardnoj klasifikaciji zanimanja u Federaciji BiH, omogućava se uvođenje u standard novih visokoškolskih kvalifikacija prvog i drugog ciklusa, kao i onih vrsta zanimanja za koja je ocijenjeno da su potrebna. Takođe dodata su nova zanimanja za koja se pojavila potreba na tržištu. Također jedan od problema za vršenje upoređivanja, analiziranja i planiranja visokog obrazovanja je nepostojanje Pravilnika o korištenju akademskih titula te sticanja naučnih i stručnih zvanja na visokoškolskim ustanovama. Naime, Nacrt Pravilnika na čijem donošenju Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine ulaže napore od februara mjeseca 2008. godine nisu prihvatili predstavnici Univerziteta u Sarajevu i Sveučilišta u Mostaru, dok su predstavnici ostalih javnih univerziteta ranije potpisali ovaj Pravilnik.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine očekuje da odgovornost za postizanje dogovora o budućem statusu studenata preuzme Rektorska konferencija Bosne i Herce-

govine.

Također se ne vrši adekvatan nadzor u segmentu planiranja visokog obrazovanja, pa tako ni nad resursima koji se izdvajaju za te namjene.

Planiranje upisne politike

Na federalnom nivou potrebno je ustanoviti sistem prognoziranja potreba VSS kadrova, koji treba biti usklađen sa strateškim planovima razvoja Federacije Bosne i Hercegovine i strateškim planovima razvoja visokog obrazovanja.

Za prognoziranje potreba VSS kadrova neophodan je angažman svih relevantnih institucija, (poslodavci, privredne komore, zavodi i službe za zapošljavanje, kantonalna ministarstva obrazovanja i visokoškolske ustanove), koji u zajedničkoj saradnji mogu približno projicirati potrebe za visokoobrazovnim kadrovima.

Vezano za Izvješće revizije učinaka: Planiranje visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine Dom naroda Parlamenta Federacije BiH u julu mjesecu 2008. godine je prihvatio Izvješće revizije učinaka te donio određene zaključke.

Jedan od bitnih zaključaka je da se obvezuje Vlada Federacije BiH da Parlamentu FBiH dostavi sa kantonima usaglašen Operativni plan aktivnosti na realizaciji preporuka Ureda za reviziju institucija Federacije BiH, sa nositeljima i rokovima izvršenja.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je imenovalo Stalno radno tijelo za pripremu i praćenje operativnog programa aktivnosti, u kojem su imenovani predstavnici svih

resornih kantonalnih ministarstava.

Sačinjen je Prijedlog plana aktivnosti za poboljšanje planiranja visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine, i upućen je svim članovima radnog tijela na razmatranje i očitovanje. Ove aktivnosti ni do danas nisu okončane iako je Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke ulagalo napore, te je početkom 2009. godine na 13. sastanku Koordinacije ministara obrazovanja u Federaciji BiH aktualiziralo ovo pitanje i zatražilo hitno mišljenje o aktivnostima na realizaciji Operativnog programa.

Zaključno sa krajem marta mjeseca tri ministarstva su dostavila pozitivno a jedno ministarstvo negativno mišljenje na prijedlog operativnog plana. Podaci o ukupnom broju upisanih studenata u Federaciji Bosne i Hercegovine za tekuću akademsku 2008./09. godinu, uvršteni u predočene tabele u dijelu teksta Upis studenata po visokoškolskim ustanovama, izvedeni su iz preliminarnih podataka ukupnog broja upisanih studenata, dobijenih od Federalnog zavoda za statistiku. Oni mogu biti osnov daljih aktivnosti utvrđivanja razloga i tendencija povećanja ili smanjenja broja upisanih studenata na određenim visokoškolskim ustanovama, što bi trebalo da bude obaveza kantona u skladu sa njihovom analizom upisne politike.

Revizorski izvještaj učinka preporučuje da se na federalnom nivou donesu procedure za vršenje nadzora i ustanovi registar svih visokoškolskih ustanova s ciljem raspolaganja podacima o broju studenata koji studiraju u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Neophodno je ustanoviti informatičku bazu podataka i uspostaviti pouzdan sistem informacija, te uskladiti nazive zanimanja, odnosno stručnih naziva.